

โครงการวิจัย ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชน และระบบนิเวศน์จากการพัฒนาลุ่มน้ำท่าตอนกลาง
กรณีศึกษาการสร้างประตูควบคุมน้ำหนองบึง ตำบลเชียงสือ อำเภอโพนนาแก้ว
จังหวัดสกลนคร

คณะผู้วิจัย นายนิพนธ์ มุลเมืองแสน (หัวหน้าโครงการ)
 นายอรุณรัตน์ เชื้อกฤษณะ
 นายเมตตา หล้าพรม

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชน และระบบนิเวศน์ บริเวณรอบอ่างเก็บน้ำหลังจากการสร้างประตูควบคุมน้ำหนองบึง ตำบลเชียงสือ อำเภอโพนนาแก้ว จังหวัดสกลนคร และเพื่อค้นหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่าง ยั่งยืน และเหมาะสม

การดำเนินงานวิจัยเริ่มต้นด้วยการประชุมเตรียมทีมวิจัยเพื่อสร้างความเข้าใจแนวทางการ ดำเนินงานร่วมกัน จากนั้นจัดประชุมทำความเข้าใจกับชาวบ้านในพื้นที่ทั้ง 4 ตำบล หลังจากชี้แจงทำ ความเข้าใจกับชาวบ้าน ทีมวิจัยได้จัดเวทีวางแผน และอบรมการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ทีมวิจัยที่จะ ลงพื้นที่มีทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในช่วง ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลนั้นทีมวิจัยมีการประชุมสรุป ข้อมูลกันเป็นระยะทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ

ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่า วิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านรอบประตูควบคุมน้ำหนองบึงนั้น เปลี่ยนแปลงไป การตั้งบ้านเรือนจากเดิมที่มักจะสร้างบริเวณที่ลุ่มก็จะย้ายไปอยู่ในที่โนน การทำนา ก็ทำ ได้เฉพาะพื้นที่นาโคกเท่านั้น ส่วนนาทามนั้นน้ำจะท่วม มีการไปขายแรงงานในต่างถิ่นมากขึ้น การเลี้ยง สัตว์มีจำนวนลดน้อยลง การหาปลาทำได้ยากขึ้น เพราะปริมาณน้ำในลำน้ำท่ามีมาก และลึก ความเชื่อ วัฒนธรรม และประเพณีของชุมชนที่สืบทอดกันมายาวนานเริ่มสูญหาย

นอกจากนี้ระบบนิเวศน์ก็เปลี่ยนแปลงไป ปริมาณสัตว์ท้องถิ่นลดลง ปลาในลำน้ำท่าสูญหายไป ประมาณ 41 ชนิด พันธุ์ปลาอีก 53 ชนิด กุ้ง 3 ชนิด เต่า 3 ชนิด ปู 4 ชนิด ตะพาบน้ำ 2 ชนิด และหอย 12 ชนิด มีปริมาณที่ลดลงจากเดิม การไหลของน้ำในลำน้ำท่าหลังการสร้างประตูควบคุมน้ำ ขึ้นเร็ว ไหลช้า บางจุดน้ำท่วมขังยาวนาน พื้นที่ป่าลดลงเนื่องจากการขุดลอกพื้นที่ริมตลิ่ง และหนองน้ำ ในพื้นที่โครงการทำให้ป่าที่อยู่ตามริมหนอง ลำน้ำท่าถูกทำลาย และมีพันธุ์ไม้ต่างถิ่นเกิดขึ้นแทนที่ ได้แก่

ต้นไม้ยวบน้ำยักษ์ นอกจากนี้เห็ดป่าทามที่เคยอุดมสมบูรณ์ก็ลดลงอย่างมาก เพราะพื้นที่ถูกน้ำท่วมซึ่ง
ซึ่งปัจจุบันเหลืออยู่เพียงสามสายพันธุ์เท่านั้น

สำหรับแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ ในเบื้องต้นชาวบ้านได้จัดเวทีนำเสนอข้อมูล สภาพ
ปัญหาต่อหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับนโยบาย เพื่อให้มา
ร่วมแก้ไขปัญหากับชุมชนในพื้นที่